Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2042/2020, ECLI:CZ:NS:2022:23.CDO.2042.2020.1

Číslo: 98/2022

Právní věta:

Kupující, který byl při uzavření kupní smlouvy uveden prodávajícím v omyl o rozhodující okolnosti spočívající ve sjednaných vlastnostech předmětu koupě a jemuž bylo následně poskytnuto vadné plnění (předmět koupě), může úspěšně namítat relativní neplatnost kupní smlouvy (§ 583 o. z.) bez ohledu na to, zda mu vznikla i práva z vadného plnění.

Žalobce nemusí při uplatnění práva na vrácení plnění z neplatné smlouvy v žalobě vyjadřovat vzájemnou podmíněnost plnění a soud v řízení prověří, zda je žalobou uplatněné právo na vrácení plnění provázáno s restituční povinností žalobce (a zjištěnou vzájemnost vyjádří ve výroku rozhodnutí), pouze k námitce, v níž bude žalovaný tvrdit, že jeho povinnost k plnění má být podmíněna tím, že i jemu bude vráceno plnění, které poskytl žalobci, příp. tím, že mu má být poskytnuta peněžitá náhrada, není-li vrácení plnění dobře možné (§ 2999 o. z.). Tam, kde půjde o vrácení vzájemných nepeněžitých plnění či o vrácení nepeněžitého plnění oproti vrácení peněžitého plnění, přičemž vrácení nepeněžitých plnění bude dobře možné, vyjádří soud ve výroku rozhodnutí vzájemnost plnění tak, že povinnost žalovaného k vydání bezdůvodného obohacení naváže na povinnost žalobce vrátit to, co získal (např. „žalovaný je povinen zaplatit žalobci … oproti vydání … žalovanému“). Tam, kde si strany mají navzájem vracet peněžitá plnění nebo peněžitou náhradu ve smyslu § 2999 o. z., přizná soud žalobci pouze nárok na vrácení částky, o kterou peněžité plnění poskytnuté žalobcem žalovanému (peněžitá náhrada) přesahuje peněžité plnění (peněžitou náhradu) poskytnuté žalovaným žalobci.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.04.2022

Spisová značka: 23 Cdo 2042/2020

Číslo rozhodnutí: 98

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezdůvodné obohacení, Neplatnost smlouvy, Omyl, Smlouva kupní, Vzájemné plnění

Předpisy: § 1914 o. z.
§ 1916 odst. 1 o. z.
§ 1925 o. z.
§ 2993 o. z.
§ 2999 o. z.
§ 583 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 31 Cdo 2250/2009, uveřejněný pod číslem 32/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 52/2002, uveřejněný pod číslem 28/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2009, sp. zn. 33 Cdo 2373/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2011, sp. zn. 28 Cdo 1632/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2847/2015

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1454/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 33 Odo 1031/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5077/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2019, sp. zn. 26 Cdo 1984/2018

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2020, sp. zn. 22 Cdo 4490/2018

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5064/2015

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1060/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 28 Cdo 3455/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. 28 Cdo 3391/2009

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalované proti části výroku II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 13 Co 181/2019, kterou byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. 27 C 82/2016, ve výroku II, zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 13 Co 181/2019, v části výroku II, kterou byl ve výrocích I, III a IV potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. 27 C 82/2016, a ve výroku III a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. 27 C 82/2016, ve výrocích I, III a IV, a věc v tomto rozsahu vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se v řízení domáhala po žalované zaplacení částky 2 600 000 Kč s příslušenstvím jako nároku na vrácení uhrazené části kupní ceny z neplatné kupní smlouvy pro uvedení v omyl o vlastnostech kupovaných přístrojů a zařízení pro estetickou medicínu. Žalovaná zpochybňovala omyl žalobkyně, s poukazem na § 2993 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), namítala, že žalobkyně má (kromě přístroje TINTORETTO) dodané přístroje a zařízení ve své dispozici a že ostatní části předmětu kupní smlouvy v ceně 320 650 Kč byly žalobkyní spotřebovány.

Uplatnila námitku vzájemného plnění a následně též pro případ, že soud shledá kupní smlouvu neplatnou či zrušenou, uplatnila vzájemnou žalobou nárok na vydání věcí dodaných žalobkyni podle kupní smlouvy (konkrétně specifikovaných přístrojů a zařízení) a také „limfodrenážního“ (správně „lymfodrenážního“) přístroje s kalhotami BTL, který byl žalobkyni zapůjčen po dobu opravy přístroje TINTORETTO.

2. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 31. 1. 2019, č. j. 27 C 82/2016-262 (již druhým v pořadí), uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 2 600 000 Kč s tam specifikovaným úrokem z prodlení do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok I), uložil žalobkyni povinnost vydat žalované tam (podle vzájemné žaloby) specifikované přístroje a zařízení do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok II), a rozhodl, že žádná z účastnic nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok III) a že žalobkyně i žalovaná jsou povinny každá jednou polovinou zaplatit České republice – Obvodnímu soudu pro Prahu 1 na nákladech řízení částku 350 Kč (výrok IV).

3. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění o spolupráci účastnic tvořené několika vzájemně provázanými smluvními dokumenty, jejichž primárním účelem bylo, aby žalovaná především materiálně zabezpečila chod nově plánované pobočky žalobkyně v Praze v podobě dodání bezvadných přístrojů a zařízení pro estetickou medicínu. Dne 1. 4. 2015 žalovaná předložila mailem žalobkyni návrh týkající se tzv. demo přístrojů (FUSIOMED ICE, Mesotherm, X Lase), což mělo podle ujištění obchodního ředitele žalované J. S. znamenat přístroje použité pouze od 20. do 23. 3. 2015 v rozsahu tří dnů na výstavě COSMOPROF BOLOGNA v Itálii. Tento návrh žalobkyně akceptovala. Dne 22. 6. 2015 byla uzavřena kupní smlouva č. 1/PRAH 5/2015, jež se týkala dodávky přístrojů (včetně výše uvedených), zařízení, dalších spotřebních věcí a plnění, a současně s ní byla uzavřena smlouva o franchisingu č. 1/PRAH 5/2015, která upravovala franchisingovou spolupráci účastnic. Žalobkyně při převzetí předmětu kupní smlouvy ve dnech 10. – 13. 8. 2015 provedla s obvyklou pozorností jeho obhlídku, nevykazoval žádné nedostatky a byl funkční. Většina přístrojů měla na sobě uveden rok výroby 2012 a 2013, čemuž k opakovanému ubezpečování žalované nevěnovala pozornost, neboť rok výroby nebyl zcela relevantní skutečností, pokud šlo o jejich opotřebení. Po zahájení provozu pobočky začaly přístroje vykazovat nedostatky, zejména přístroj X Lase se po několikerém použití začal přehřívat, ošetření bylo nepříjemné a došlo k popálení jedné pacientky. Postupně byly zjišťovány další vady, které se žalovaná pokoušela průběžně odstraňovat. Žalobkyně pojala podezření, že nebyly dodány přístroje deklarované žalovanou, což potvrdil při jejich prohlídce dne 12. 11. 2015 soudní znalec Ing. J. F., podle kterého stupeň opotřebení třech zásadních přístrojů odpovídal ročnímu použití při středním provozu. Žalobkyně následně dne 18. 11. 2015 „zrušila kupní smlouvu“ a vyzvala žalovanou k vrácení jí zaplacené části kupní ceny ve výši 2 600 000 Kč.

4. Podle soudu prvního stupně skutečná doba opotřebení předmětu prodeje byla rozhodnou okolností pro uzavření kupní smlouvy, neboť při vědomosti pravého opotřebení stěžejních a nejdražších přístrojů předmětu prodeje by k uzavření kupní smlouvy nedošlo, žalobkyně by za těch podmínek přístroje nekoupila, ani by se nezavazovala k dlouhodobé spolupráci ve formě tzv. franchisingu, jež vyžadovala bezproblémové fungování pobočky a rovněž předpokládala bezproblémové fungování nejdražších přístrojů, na nichž bylo fungování pobočky ekonomicky závislé (nemohla by s opotřebovanými přístroji dosahovat zisku za účelem pokrytí úvěru, který si byla nucena vzít na úhradu přístrojů a dalšího vybavení). Šlo o podstatný omyl a uzavřenou kupní smlouvu posoudil soud prvního stupně jako relativně neplatné právní jednání a též uzavřel, že šlo o vadné plnění, které bylo podstatným porušením smlouvy, a žalobkyně od smlouvy odstoupila, což mohla učinit podle § 2106 odst. 1 písm. d) o. z. Ve svých dalších právních závěrech vycházel jen z toho, že mezi účastnicemi byla uzavřena neplatná smlouva, že žalobkyně měla právo se její neplatnosti dovolat a požadovat po žalované, co na předmět kupní smlouvy plnila (částku 2 600 000 Kč). S odkazem na § 2993 o. z. uvedl, že žalovaná účinně a včas namítla, že žádá přiznat vzájemné plnění (učinila vzájemný návrh), a účastnice byly povinny vrátit vše, co si na základě neplatné smlouvy vzájemně poskytly. Dospěl k

závěru o povinnosti žalované vrátit žalobkyni z titulu neplatné smlouvy částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím, a to oproti vydání přístrojů, které má ve své dispozici žalobkyně (ve výrocích I a II rozsudku soudu prvního stupně však vzájemnost plnění vyjádřena nebyla – poznámka Nejvyššího soudu), včetně lymfodrenážního přístroje s kalhotami BTL, který sice nebyl předmětem kupní smlouvy, avšak žalovaná jej zapůjčila žalobkyni v průběhu spolupráce a nebyl jí doposud žalobkyní vrácen. Vyhověl tedy i vzájemné žalobě žalované na vydání věcí neoprávněně držených žalobkyní.

5. Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím odmítl námitku podjatosti soudkyně P. L. (výrok I), potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok II) a rozhodl, že žádná z účastnic nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok III).

6. Odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že soud prvního stupně „uložil žalované povinnost zaplatit částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím, a to oproti vydání přístrojů v dispozici žalobkyně přesně ve výroku specifikovaných, vše ve lhůtě tří dnů od právní moci rozsudku“. K důkazu zopakoval kupní smlouvu č. 1 PRAH5/2015, z níž zjistil, že v ní byla sjednána „tzv. demo cena pro franchisanta“ zejména u předmětných tří přístrojů, která odpovídala dohodnuté slevě z kupní ceny. V ostatním považoval za správný skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně. Ztotožnil se se závěrem soudu prvního stupně o uvedení žalobkyně v omyl, který byl podstatný, neboť bez něj by k uzavření kupní smlouvy nedošlo. Žalobkyně neměla v úmyslu za předmětnou kupní cenu nakupovat přístroje používané v řádu let. Dále doplnil, že uzavřená kupní smlouva odpovídala dohodě ze dne 1. 4. 2015, tj. ujednání o prodeji tzv. demo přístrojů, a že následná jednání se týkala již jen způsobu financování, a nikoliv dodání jiných přístrojů. Podle odvolacího soudu bylo bez významu, jak hodnotil soud prvního stupně svědecké výpovědi J. S. a L. N., neboť k rozhodujícím skutkovým zjištěním bylo možné dojít jen na základě provedených listinných důkazů. Jako správný hodnotil i závěr soudu prvního stupně, že žalobkyně při převzetí přístrojů nemohla z výrobních štítků zjistit, že jde o přístroje použité, neboť i přístroje vyrobené v letech 2012-2013 mohly být používány jen po deklarovanou dobu, o které byla žalobkyně ujištěna. Neměl důvod pochybovat o odborných znaleckých závěrech vyjádřených ve znaleckém posudku a výpovědi znalce Ing. J. F. Dodal též, že žalovaná namítla (dne 18. 11. 2015) relativní neplatnost smlouvy (stejným přípisem eventuálně rovněž odstoupila od smlouvy), kupní smlouvu považoval za neplatnou a žalovanou shledal povinnou vrátit žalobkyni jí zaplacenou kupní cenu za všechny přístroje, které jsou předmětem kupní smlouvy. K námitce žalované, že předmětem kupní smlouvy bylo i doplňkové vybavení v hodnotě 320 000 Kč, o něž měla být přiznaná částka snížena (soud prvního stupně ji zohlednil v předchozím zrušeném rozsudku), odvolací soud uvedl, že cena tohoto doplňkového vybavení byla sjednána nad rámec kupní ceny přístrojů, která činila 2 784 500 Kč, a z provedených důkazů bylo zjištěno, že žalobkyně zaplatila jen částku 2 600 000 Kč, jejíhož vrácení se domáhá. Přisvědčil také názoru soudu prvního stupně, že při vznesení námitky vzájemného plnění žalovanou, bylo třeba rozhodnout způsobem, jak učinil soud prvního stupně, který na základě vzájemného návrhu žalované rozhodl o vzájemném plnění podle § 2993 o. z.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku odvolacího soudu v rozsahu jeho výroků II a III podala žalovaná včasné dovolání, v němž co do přípustnosti uvedla, že napadený rozsudek závisí na vyřešení otázek hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, resp. otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Namítá, že napadený rozsudek spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Navrhuje jeho změnu a zamítnutí žaloby, případně jeho zrušení, včetně rozsudku soudu prvního stupně, a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení s tím, aby věc v dalším řízení projednal jiný samosoudce vzhledem k pochybnosti o nepodjatosti a vzhledem k dosavadním procesním vadám.

8. Podle žalované byla na místě aplikace norem týkajících se vadného plnění. Posouzení kupní smlouvy jako neplatné pro omyl žalobkyně podle § 583 o. z. považuje za rozporné s principem exkluzivity práv z odpovědnosti za vadné plnění, kterou dovozuje z toho, že odpovědnost za vady vyžaduje navíc dodatečně (speciální) předpoklady, dopadá tak na užší skupinu případů, nabízí podstatně širší prostředky nápravy a omezuje případnou odpovědnost prodávajícího. Poukazuje na závěry právní teorie a podpůrně na judikaturu vztahující se k právní úpravě v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušeném ke dni 1. 1. 2014 (dále jen „obč. zák."), s níž má být rozsudek odvolacího soudu v rozporu (rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2000, sp. zn. 29 Cdo 2228/2000, a ze dne 25. 7. 2013, sp. zn. 33 Cdo 670/2012, jež jsou veřejnosti dostupné – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu – na https://www.nsoud.cz). Otázka „jaký je vztah právní úpravy práv z vadného plnění a úpravy omylu o vlastnostech předmětu koupě" (dále jen „první otázka") je podle ní dosud neřešená dovolacím soudem.

9. Žalovaná nesouhlasí se závěrem soudů obou stupňů o prokázání ujednání o prodeji tzv. demo přístrojů – použitých jen na zkoušku v rozsahu tří dnů na výstavě v Bologni. Prezentuje názor, že i kdyby bylo prokázáno jednání v omylu, omyl o míře a délce předchozího použití použité věci, která byla předmětem kupní smlouvy, nemohl být omylem o podstatné náležitosti kupní smlouvy, tedy „o rozhodující okolnosti" ve smyslu § 583 o. z. Podle ní se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2511/2009, či rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2011, sp. zn. 25 Cdo 2987/2000), při posouzení otázky, zda u kupní smlouvy, jejímž předmětem je prodej použité věci, je míra a délka předchozího použití použité věci podstatnou vlastností předmětu plnění a omyl strany o těchto vlastnostech je omylem podstatným podle § 583 o. z. (dále jen „druhá otázka"). Formuluje také jako dosud judikaturou dovolacího soudu neřešenou otázku, „zda konkrétně vlastnost předmětu plnění spočívající v míře a délce předchozího použití použité věci může zakládat kvalifikovaný omyl o rozhodující okolnosti způsobující neplatnost smlouvy" (dále jen „třetí otázka"). Rozhodnutí soudů obou stupňů má v tomto směru za nepřezkoumatelná pro absenci odůvodnění, proč považují omyl žalobkyně za podstatný.

10. Odvolací soud podle žalované vyřešil také otázku „požadavku omluvitelnosti omylu" (dále jen „čtvrtá otázka") v rozporu s rozhodovací praxí Nejvyššího soudu o aplikaci § 49a obč. zák. (s rozsudkem ze dne 30. 7. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1830/2007, uveřejněným pod číslem 55/2010 Sb. rozh. obč. – dále jen „R 55/2010", a dalšími navazujícími rozhodnutími), jejíž závěry byly reflektovány i v poměrech nové civilní úpravy (odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2178/2019). Namítá, že odvolací soud se nevypořádal s její argumentací, že žalobkyně nevynaložila obvyklou péči (míru opatrnosti), pokud předmět koupě bez připomínek převzala, i když stáří přístrojů bylo zjevné z výrobních štítků a mohla je jednoduše ověřit. V návaznosti na tvrzení, že kupní smlouva neobsahovala ujednání o stáří, době předchozího použití a jakosti dodaných přístrojů, uplatňuje námitku, že odvolací soud vyřešil v rozporu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 32 Cdo 4921/2010, otázku, „pokud nebyla z kupní smlouvy doba použití předmětu seznatelná, měl odvolací soud postupovat při posouzení, zda bylo žalovanou jako prodávající plněno v souladu s kupní smlouvou, podle § 2095 o. z." (dále jen „ pátá otázka").

11. Žalovaná poukazuje i na to, že žalobkyně se domáhala vrácení uhrazené části kupní ceny ve výši 2 600 000 Kč (z celkové kupní ceny 3 689 895 Kč) pro neplatnost celé kupní smlouvy, a že předmětem plnění dodaného žalobkyni dle kupní smlouvy bylo rovněž další doplňkové vybavení, jemuž odpovídala část kupní ceny ve výši 320 650 Kč, o kterou soud prvního stupně v prvním zrušeném rozsudku ponížil nárok žalobkyně. Odvolací soud podle ní nezohlednil náhradu za užívání přístrojů žalobkyní po dobu přesahující dva měsíce a náhradu za výše uvedené doplňkové vybavení, které bylo žalobkyní spotřebováno. Pokládá otázku, zda, „spočívá-li bezdůvodné obohacení v plnění na základě neplatné smlouvy a předmět smlouvy byl domnělým kupujícím užíván a, byť i částečně,

spotřebován, náleží domnělému prodávajícímu peněžitá náhrada“ (dále jen „šestá otázka), která měla být soudem zohledněna. Při řešení této otázky se měl odvolací soud odchýlit od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (usnesení ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. 28 Cdo 3391/2009) a porušit její právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

12. Odvolacímu soudu žalovaná vytýká také procesní vady při posouzení skutkového stavu, tím, že nenapravil porušení procesních předpisů soudem prvního stupně (vady řízení), který nehodnotil rozpory mezi provedenými důkazy, nekriticky vycházel výhradně z výpovědí jednatele žalobkyně a jeho manželky, o něž opřel své rozhodnutí, a jejich vztah k žalobkyni nijak nehodnotil, naopak výpověď svědka J. S. (zaměstnance žalované a partnera tehdejší jednatelky žalované) hodnotil jako zcela nedůvěryhodnou bez bližšího odůvodnění a účastnický výslech tehdejší jednatelky žalované Z. T. nehodnotil vůbec (odkazuje na rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2010, sp. zn. 22 Cdo 2516/2008 a ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. 25 Cdo 133/2011). Je přesvědčena, že odvolací soud nedostatečným odůvodněním rozsudku „nesprávně aplikoval § 157 o. s. ř., rovněž zatížil své rozhodnutí nesprávnou aplikací § 132 o. s. ř.“ v rozporu s citovanou judikaturou a „porušil právo žalované na soudní ochranu a princip rovnosti účastníků řízení“.

13. Žalobkyně navrhuje dovolání jako nepřípustné odmítnout, případně jako nedůvodné zamítnout. Napadené rozhodnutí považuje za správné. Neshledává rozumný důvod pro exkluzivitu práv z odpovědnosti za vady před relativní neplatností. Uvedené instituty jsou podle ní odlišné a je-li naplněna příslušná hypotéza právní normy, nastoupí i jiné důsledky předpokládané dispozicí právní normy. Přijetí názoru žalované by podle ní znamenalo popření institutu relativní neplatnosti. Zdůrazňuje, že zákonodárce nevyjádřil formou výslovné kogentní úpravy vztah dvou takto odlišných institutů a ani v odborné veřejnosti není žalovanou prezentovaný názor přijímán jednotně. Podle žalobkyně Nejvyšší soud v usnesení ze dne 4. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 564/2006, nepřímo naznačil, že souběh obou institutů je možný (resp. není bez dalšího vyloučen). Další dovolací námitky podle ní nemají oporu v odborné literatuře a v judikatuře dovolacího soudu a napadené rozhodnutí nespočívá na řešení páté otázky. K otázce šesté namítá, že za situace, kdy žalovaná způsobila neplatnost právního jednání podle § 583 o. z., se tato skutečnost příčí účelu pravidla vylučujícího platnost právního jednání, a proto je namístě žalované náhradu za spotřebované zboží nepřiznat. Upozorňuje, že tvrzením o procesních vadách se žalovaná domáhá přezkumu skutkového stavu, k němuž Nejvyšší soud není povolán, a nejsou pro něj dány důvody.

III.
Přípustnost dovolání

14. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (srov. čl. II bod 1 zákona č. 286/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), dále jen „o. s. ř.“.

15. V té části výroku II napadeného rozhodnutí, kterou byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II (vyhovující vzájemné žalobě žalované), není splněna podmínka tzv. subjektivní přípustnosti dovolání [§ 243c odst. 3 věta první o. s. ř. ve spojení s § 218 písm. b) o. s. ř.]. Z povahy dovolání jakožto opravného prostředku plyne, že oprávnění je podat (subjektivní přípustnost) svědčí pouze tomu účastníku, v jehož poměrech rozhodnutím odvolacího soudu nastala újma, odstranitelná tím, že dovolací soud toto rozhodnutí zruší, popřípadě změní (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura, sešit č. 3, ročník 1998, pod číslem 28, a z pozdější doby např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. 33 Cdo 1303/2014, a ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 3041/2015). Z hlediska posouzení subjektivní přípustnosti dovolání lze přitom existenci případné újmy na právech účastníka posuzovat jen z

procesního hlediska, nikoliv podle hmotného práva (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2001 sp. zn. 33 Odo 258/2001, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3312/2010). V situaci, kdy výrokem II rozsudku soudu prvního stupně bylo rozhodnuto o vzájemném návrhu žalované zcela v její prospěch, nelze dospět k závěru, že tímto výrokem rozhodnutí byla žalované jako dovolatelce způsobena újma na jejích právech, která by mohla být odstraněna jeho zrušením či změnou. Nejvyšší soud proto v tomto rozsahu dovolání odmítl podle § 243c odst. 3 o. s. ř. ve spojení s § 218 písm. b) o. s. ř.

16. V další části výroku II napadeného rozsudku, jíž byly potvrzeny výroky III a IV rozsudku soudu prvního stupně, a ve výroku III bylo odvolacím soudem rozhodováno o nákladech řízení. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. dovolání není přípustné proti výrokům o nákladech řízení.

17. Dovolací soud se dále zabýval přípustností dovolání proti části výroku II napadeného rozhodnutí, kterou byl potvrzen výrok I rozsudku soudu prvního stupně (vyhovění žalobě).

18. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

19. Řešení druhé otázky, stejně jako obdobné třetí otázky, jak byly žalovanou formulovány, je vždy odvislé od konkrétních skutkových okolností dané věci. Jinak řečeno, výsledek posouzení uvedených otázek se bude lišit v závislosti na tom, nakolik je míra a délka předchozího použití prodávané věci v konkrétním případě rozhodnou okolností pro uzavření smlouvy (tedy zda by strana při pravé znalosti takových vlastností předmětu koupě smlouvu vůbec uzavřela). Závěr odvolacího soudu (kterým se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně), že žalobkyně měla zájem výlučně o tzv. demo přístroje (přístroje použité v řádu několika dnů na výstavě v Itálii) a že s vědomím pravé znalosti míry a délky předchozího použití kupovaných přístrojů by kupní smlouvu vůbec neuzavřela (žalobkyně neměla v úmyslu nakupovat přístroje takto opotřebované), je závěrem skutkovým, nikoliv právním. Žalovaná tak ve skutečnosti prostřednictvím druhé a třetí otázky nezpochybňuje právní posouzení věci odvolacím soudem, nýbrž správnost skutkových závěrů, z nichž odvolací soud vycházel. Správnost skutkového stavu věci zjištěného v řízení před soudy nižších stupňů v dovolacím řízení zpochybnit nelze. Dovolací přezkum je ustanovením § 241a odst. 1 o. s. ř. vyhrazen výlučně otázkám právním. Námitky takové povahy tudíž nemohou přivodit ani závěr o přípustnosti dovolání (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2014, sp. zn. 33 Cdo 843/2014, ze dne 25. 11. 2014, sp. zn. 32 Cdo 4566/2014, a ze dne 28. 5. 2015, sp. zn. 29 Cdo 12/2015). Druhá a třetí otázka proto přípustnost dovolání nemohou založit.

20. Pro úplnost lze dodat, že otázku posouzení podstatnosti omylu, tj. omylu o rozhodující okolnosti ve smyslu § 583 o. z. jako omylu o skutečnosti, která je pro uskutečnění právního jednání (uzavření smlouvy) podle projevené vůle subjektu rozhodující, řešil odvolací soud v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, která i v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 vychází ze závěrů dosavadní judikatury vztahující se k § 49a obč. zák. (na kterou žalovaná odkazovala), neboť nová právní úprava při vymezení podstatného omylu (omylu o rozhodující okolnosti) navazuje na právní úpravu předchozí (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2022, sp. zn. 23 Cdo 3121/2021).

21. Ani čtvrtá otázka („omluvitelnost omylu“) přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládá, neboť odvolací soud se neodchýlil od rozhodovací praxe dovolacího soudu (výše citované žalovanou),

pokud uzavřel, že údaj o datu výroby přístrojů, který mohla žalobkyně zjistit z výrobních štítků, nebyl podstatný pro vědomost žalované o skutečné době jejich používání, tj. o tom, zda (ne)šlo o demo přístroje používané pouze po dobu tří dnů na výstavě, neboť i takto (dříve) vyrobené přístroje mohly být používány pouze po krátkou dobu uváděnou žalovanou. O neomluvitelnosti omylu by navíc bylo možné hovořit pouze tehdy, pokud by žalobkyně jednala bez obvyklé míry opatrnosti při uzavírání příslušné smlouvy (tj. v době, kdy k omylu došlo), nikoliv až v době převzetí předmětu koupě (tj. po uzavření kupní smlouvy), jak tvrdí žalovaná.

22. Jedním z předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. je i to, že v dovolání vymezenou otázku odvolací soud řešil a že jeho rozhodnutí na jejím řešení závisí, jinak řečeno, že je pro napadené rozhodnutí určující (srov. shodně například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2013, sen. zn. 29 NSČR 53/2013). Přípustnost dovolání proto nezakládá pátá otázka, neboť na jejím řešení napadené rozhodnutí nezávisí. Žalovaná při její formulaci vychází z předpokladu, že z kupní smlouvy nebyla doba použití sjednaného předmětu plnění seznatelná. Odvolací soud však měl za prokázané, že doba použití dodávaných přístrojů byla smluvně sjednána, neboť ve smlouvě byl odkaz na „tzv. demo cenu pro franchisanta“, což odpovídalo předchozí dohodě vyplývající z emailu ze dne 1. 4. 2015 o prodeji tzv. demo přístrojů, tj. přístrojů používaných tři dny na výstavě. Skutkový závěr předestřený žalovanou při formulaci této otázky odvolací soud neučinil a tudíž ani takto formulovanou otázku neřešil (neměl důvod řešit). Při úvaze o tom, zda je právní posouzení věci odvolacím soudem správné, přitom Nejvyšší soud vychází (musí vycházet) ze skutkových závěrů odvolacího soudu, a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů nejprve zformuluje sám dovolatel (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 268/2003, uveřejněný pod číslem 19/2006 Sb. rozh. obč., či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2013, sp. zn. 29 Cdo 3829/2011, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4245/2014).

23. Přípustnost dovolání nemůže být založena ani pro řešení šesté otázky, v části týkající se tvrzeného práva žalované na náhradu za užívání dodaných přístrojů žalobkyní, neboť ani na jejím řešení napadené rozhodnutí nezáviselo. Odvolací soud se v odůvodnění svého rozhodnutí zabýval námitkou žalované, že měla být žalobkyni přiznána nižší částka, neboť předmětem kupní smlouvy bylo i doplňkové vybavení v hodnotě cca 320 000 Kč, které žalobkyně spotřebovala. Případné právo žalované na peněžitou náhradu za užívání přístrojů žalobkyní po dobu přesahující dva měsíce odvolací soud neposuzoval (neměl důvod posuzovat), pokud žalovaná právo na peněžitou náhradu za užívání přístrojů v řízení řádně nespecifikovala (co do konkrétního skutkového vymezení a výše peněžité náhrady), řádná skutková tvrzení o existenci tohoto práva a výši náhrady neuvedla ani v rámci vznesené námitky vzájemnosti (či v rámci své jiné obrany) a neučinila je ani předmětem vzájemné žaloby.

24. Nejvyšší soud však shledal dovolání přípustným pro řešení otázky první v tom rozsahu, v jakém na jejím řešení napadené rozhodnutí záviselo a v jakém bylo právní posouzení věci odvolacím soudem relevantně zpochybněno v dovolání, tj. otázky zda kupující, který byl při uzavření kupní smlouvy uveden prodávajícím v omyl o rozhodující okolnosti spočívající ve sjednaných vlastnostech předmětu koupě a jemuž bylo následně poskytnuto vadné plnění (předmět koupě) může úspěšně namítat relativní neplatnost kupní smlouvy (§ 583 o. z.) vedle práv z vadného plnění, či zda může uplatňovat výlučně práva z vadného plnění. Tato otázka v rozhodovací praxi dovolacího soudu v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 dosud nebyla řešena.

25. Dovolání je přípustné též pro řešení otázky šesté (její části), tj. otázky, zda v případě, je-li domnělým kupujícím spotřebováno (byť částečně) plnění mu poskytnuté domnělým prodávajícím na základě neplatné kupní smlouvy, náleží domnělému prodávajícímu peněžitá náhrada, která má být zohledněna soudem při vypořádání vzájemných plnění z neplatné smlouvy snížením nároku na vrácení kupní ceny. Byť žalovaná ve vztahu k této otázce odkazovala na rozhodnutí dovolacího soudu

vztahující se k právní úpravě soukromého práva účinné do 31. 12. 2013, od níž se odvolací soud *stricto sensu* odchýlit nemohl, neboť věc posuzoval vzhledem k datu uzavření kupní smlouvy (dne 22. 6. 2015) podle zákona č. 89/2012 Sb., v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 tato otázka dosud ve všech souvislostech v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu vyřešena nebyla.

IV.
Důvodnost dovolání

K otázce první

26. Podle § 583 o. z. jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou, je právní jednání neplatné.

27. Podle § 1914 o. z. kdo plní za úplatu jinému, je zavázán plnit bez vad s vlastnostmi vymíněnými nebo obvyklými tak, aby bylo možné použít předmět plnění podle smlouvy, a je-li stranám znám, i podle účelu smlouvy (odst. 1); je-li splněno vadně, má příjemce práva z vadného plnění (odst. 2).

28. Podle § 1916 odst. 1 o. z. dlužník plní vadně, zejména a) poskytne-li předmět plnění, který nemá stanovené nebo ujednané vlastnosti, b) neupozorní-li na vady, které předmět plnění má, ač se při takovém předmětu obvykle nevyskytují, c) ujistí-li věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady, anebo že se věc hodí k určitému užívání, nebo d) zcizí-li cizí věc neoprávněně jako svoji.

29. Podle § 1925 o. z. právo z vadného plnění nevylučuje právo na náhradu škody; čeho však lze dosáhnout uplatněním práva z vadného plnění, toho se nelze domáhat z jiného právního důvodu.

30 Nejvyšší soud předně zdůrazňuje, že ve svém právním posouzení vychází ze závěrů odvolacího soudu (dovoláním relevantně nezpochybněných), že při uzavření kupní smlouvy jednala žalobkyně v podstatném omylu o vlastnostech předmětu koupě, který byl omluvitelný a způsobil (relativní) neplatnost (celé) kupní smlouvy (§ 583 o. z.).

31. Omyl lze považovat za vadu právního jednání (resp. vadu vůle či jejího projevu) založenou na nesprávné představě jednajícího o určité skutečnosti týkající se jeho právního jednání, přitom může být spojen s vůlí jednajícího i s jeho projevem [v literatuře srov. například Handlar, J. in: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654), 1. vydání, 2014, s. 2101 – 2111]. Právní doktrína rozeznává celou řadu druhů omylů (v podrobnostech srov. například Melzer, F. in: Melzer, F., Tégl, P. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III: § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2014, s. 755-762). Jedním z druhů omylů je tzv. omyl o vlastnostech předmětu právního jednání, o který jde v nyní projednávané věci. Jelikož je omyl vadou právního jednání, je v případě právního jednání spočívajícího v uzavření smlouvy skutečnost, zda jednající jednal v omylu posuzována k okamžiku uzavření smlouvy (nikoli později). Bez ohledu na to, kdy (později) se omýlená strana o svém omylu (resp. o skutečném stavu věcí) dozvěděla, se může jednat o omyl jen tehdy, pokud rozpor představy jednajícího se skutečností objektivně existoval již na počátku, tj. v době uzavírání smlouvy.

32. O vadné plnění jde obecně tehdy, pokud dlužník poskytne věřiteli plnění vykazující odchylky od plnění smluvně sjednaného, resp. dluhovaného [srov. § 1914 odst. 1 o. z. či obdobně Šihlán, J. in: Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 872]. Jako vadné plnění pak definuje občanský zákoník i situaci, kdy dlužník ujistí věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady, anebo že se věc hodí k určitému užívání [srov. § 1916 odst. 1 písm. c) o. z.]. Tím spíše (a s přihlédnutím k tomu, že příslušné ustanovení obsahuje toliko demonstrativní výčet) pak je třeba chápat jako vadné plnění i

situaci, kdy dlužník v rozporu se skutečností ujistí věřitele, že předmět plnění nemá i jen jednu konkrétní vadu (tj. ujistí jej v rozporu se skutečností, že má konkrétní vlastnost), jako tomu bylo podle zjištění soudů v projednávané věci. Byť by dikce § 1916 odst. 1 písm. c) o. z. mohla naznačovat, že za vadné plnění zákonodárce označil i pouhé ujištění věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady (příp. konkrétní vadu), z § 1914 o. z. nepochybně vyplývá, že předpokladem vadného plnění je vždy skutečnost, že plnění bylo dlužníkovi poskytnuto. Samotné ujištění věřitele, byť poskytnuté v době uzavírání smlouvy, ještě nepostačuje k tomu, aby se jednalo o vadné plnění. Nároky podle úpravy práv z vadného plnění se tak vždy nutně pojí s porušením smlouvy při plnění. Současně platí, že občanský zákoník k těmto nárokům váže specifický způsob jejich uplatňování (srov. Šilhán, J. Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 477). O vadu koupené věci pak jde i tehdy, nemá-li vlastnosti stanovené v § 2095 a 2096 o. z. (srov. § 2099 o. z.).

33. O kolizi práv z podstatného omylu o vlastnostech předmětu koupě a práv z vadného plnění lze tedy logicky uvažovat v situaci, půjde-li o omyl kupujícího při uzavírání smlouvy a současně již byl kupujícímu na základě smlouvy předmět koupě poskytnut jako vadné plnění.

34. Otázka kolize práv z omylu o vlastnostech předmětu koupě a práv z vadného plnění představuje tradičně spornou civilistickou problematiku. Sluší se přitom poznamenat, že řešení tohoto problému není postaveno najisto v tuzemské právní nauce, ale ani v zahraničních právních řádech (resp. tamních doktrínách). V tuzemské odborné literatuře je jedním názorovým proudem zastáváno stanovisko, že relativní neplatnost pro uvedení v omyl o rozhodující okolnosti a práva z vadného plnění lze uplatňovat alternativně, s odůvodněním, že se jedná o samostatné instituty, které mají své samostatné předpoklady, v podstatném rozsahu se liší i jejich právní následky a každý z těchto institutů směřuje k nápravě jiného nedostatku spojeného s právním jednáním (smlouvou) a nabízí k tomu účelu vlastní právní prostředky [srov. Handlar, J. in: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1−654), 2. vydání, 2022, s. 1884 – 1889, marg. č. 19]. Závěr o alternativitě těchto práv je v odborné literatuře založen též na podkladě rakouské dogmatiky s připuštěním značné spornosti tohoto vztahu (Melzer, F. in: Melzer, F., Tégl, P. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III: § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2014, s. 772-773). Jiný názorový proud zastává stanovisko, že v případech podstatného omylu se prosadí exkluzivita práv z vadného plnění především vzhledem k účelu obou institutů s poukazem na částečný překryv právních prostředků nápravy (relativní neplatnost pro omyl se svými účinky kryje s odstoupením od smlouvy jakožto jedním z práv podle § 2106 odst. 1 o. z.) a též na to, že připuštěním námitky relativní neplatnosti by docházelo k vyprázdnění jinak krátkých lhůt pro uplatnění práv z vadného plnění (zejména pro odstoupení od smlouvy), čímž by se mařil zájem na „rychlém průběhu smlouvy“ sledovaný úpravou odpovědnosti za vady a též účel jiných ustanovení úpravy vadného plnění – např. možnost odstranění vady prodávajícím (srov. Kolmačka, V. Ke vztahu práv z vadného plnění a omylu o vlastnostech předmětu koupě. Právní rozhledy, č. 7/2020, s. 229). Další názor staví závěr o exkluzivitě práv z vadného plnění zejména na výkladu § 1925 o. z., z nějž dovozuje, že napadení smlouvy námitkou relativní neplatnosti by vedlo k témuž, čeho lze dosáhnout uplatněním práva z vadného plnění (odstoupením od smlouvy), a je dále poukázáno na to, že konkurence těchto práv může nastávat pouze v případě vědomých vad, neboť v případě nevědomých vad se nemůže jednat o omyl vyvolaný druhou stranou. Současně je s odkazem na § 2112 odst. 2 o. z. dovozováno, že z tohoto důvodu se u vědomých vad stírá problém s rozdílnou délkou lhůt pro uplatnění práv. Tento názor připouští alternativitu práv, půjde-li o omyl vyvolaný lstí (Bezouška, P., Havel, B. Občanský zákoník: Srovnávací komentář. Systém ASPI, Wolters Kluwer, komentář k § 1925).

35. Za předešlé právní úpravy byl Nejvyšším soudem ve vztazích, jež se řídily zákonem č. 40/1964 Sb., zastáván názor, že v případě, kdy dodatečně po koupi vyjde najevo vada předmětu koupě, na kterou nebyl kupující prodávajícím upozorněn, nebo ukáže-li se nepravdivým ujištění prodávajícího o

určitých vlastnostech či o bezvadnosti předmětu koupě, uplatní se namísto obecného ustanovení § 49a obč. zák. o neplatnosti právních úkonů úprava práv a povinností účastníků kupní smlouvy, obsažená v ustanovení § 597 obč. zák., tj. tato skutečnost nezakládá důvod relativní neplatnosti kupní smlouvy pro omyl kupujícího, nýbrž odpovědnost prodávajícího a z ní vyplývající práva kupujícího z odpovědnosti za vady koupené věci (k tomu srov. zejména rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1454/2000). Tento závěr tedy zjevně vycházel z předpokladu o vztahu obecné úpravy (neplatnosti právního úkonu pro omyl) a zvláštní úpravy (odpovědnosti za vady koupené věci) v zákoně č. 40/1964 Sb. Ve vztazích podléhajících zákonu č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, otázka vztahu práv z omylu o vlastnostech předmětu koupě a práv z vadného plnění Nejvyšším soudem řešena nebyla.

36. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. (sněmovní tisk číslo 362, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010 – 2013, jež je veřejnosti dostupný na https://www.psp.cz“ – dále jen „důvodová zpráva“) se ke vztahu práv z vadného plnění a práv z omylu o vlastnostech předmětu koupě nevyjadřuje. Ohledně úpravy práv z vadného plnění u koupě movité věci přitom deklaruje, že „vychází z dosavadní úpravy obchodního zákoníku“ (srov. stranu 1031 důvodové zprávy). Z toho nelze bez dalšího dovozovat, že by judikaturní závěry dříve přijaté k výkladu zákona č. 40/1964 Sb. byly plně přenositelné i do poměrů právní úpravy nové.

37. Úprava každého z posuzovaných institutů v občanském zákoníku směřuje obecně k jinému účelu. Účel právní úpravy podstatného omylu tkví především v ochraně mýlícího se před nepříznivými následky vadným projevem vůle zatíženého právního jednání (smlouvy). Hlavním účelem úpravy práv z vadného plnění je oproti tomu poskytnutí ochrany věřiteli (kupujícímu), který neobdržel smluvně dohodnuté plnění (resp. plnění o smluvně dojednaných parametrech). Účel této úpravy tak tkví především v nápravě poruchy ekvivalence vzájemných plnění (resp. cílí na vyrovnání ekvivalence plnění), tedy chrání věřitele, který neobdržel to, co podle smlouvy měl od dlužníka obdržet (k tomu srov. též Kolmačka, V. Ke vztahu práv z vadného plnění a omylu o vlastnostech předmětu koupě. Právní rozhledy, č. 7/ 2020, s. 229). Jinak řečeno, zatímco úprava podstatného omylu reaguje na poruchu při samotném vzniku právního jednání (vadu vůle při uzavírání smlouvy), úprava práv z vadného plnění reaguje až na porušení smlouvy nastalé ve fázi její realizace (tj. až v návaznosti na dlužníkem poskytnuté vadné plnění). Předpokladem pro uplatnění práv z vad je přitom existence platného závazku založeného smlouvou, přičemž v důsledku vadného plnění dochází k jeho transformaci, kdy práva a povinnosti stran již nekorespondují s původně dojednaným obsahem závazku a nastupují práva z vadného plnění (v literatuře blíže srov. například Šilhán, J. Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 108-110).

38. Obecně platí, že zvláštní úprava (*lex specialis*) má přednost před úpravou obecnou (*lex generalis*). O vztah speciality se však může jednat jen tehdy, pokud se posuzované normy svojí věcnou působností překrývají v rozdílné míře abstrakce a současně zvláštní (konkrétněji formulovaná) norma stanoví odlišný právní následek oproti následku stanovenému obecnou úpravou. Ačkoliv se počáteční omyl při uzavírání smlouvy může překlenout do vadného plnění, nelze pomíjet, že úprava práv z vadného plnění (na rozdíl od úpravy omylu) nikdy primárně nesměřuje k nápravě vad vůle (a to ani tehdy, může-li věřitel prostřednictvím realizace práv z vadného plnění docílit zrušení smlouvy). Úprava práv z vadného plnění obsažená v občanském zákoníku tedy nepředstavuje zvláštní případ nápravy vad vůle (resp. vad právního jednání), jinak řečeno nejde o zvláštní případ ochrany proti účinkům právního jednání stiženého vadou vůle, nýbrž o reakci na poruchy vzniklé při realizaci smlouvy. Z výše formulovaných závěrů rezultuje, že úprava práv z vadného plnění není ve vztahu speciality k právní úpravě (podstatného) omylu. Z úpravy zákona č. 89/2012 Sb. přitom obecně neplyne, že by zákonodárce zamýšlel prostřednictvím úpravy práv z vadné realizace (porušení) smlouvy vyloučit práva vyplývající z vad samotné smlouvy (právního jednání).

39. Pokud tedy dojde k omylu kupujícího při uzavírání smlouvy a posléze k vadnému plnění, zahrnuje

v sobě taková situace dva rozdílné poruchové stavy, a to poruchu při uzavírání samotné smlouvy (tj. vadu právního jednání, resp. vadu vůle) a poruchu (ekvivalence) ve fázi realizace smlouvy (tj. vadu poskytnutého plnění), přičemž oba tyto stavy jsou způsobeny jednáním prodávajícího. Je nepochybné, že za situace, kdy kupující „odhalí" po uzavření smlouvy svůj podstatný omyl dříve, než mu bude ze smlouvy prodávajícím plněno, může uplatnit právo z omylu (námitku relativní neplatnosti smlouvy). Dovolací soud přitom neshledává důvod pro to, aby kupující pouze v důsledku následného jednání prodávajícího (plnění), kterým způsobí další poruchový stav, ztratil možnost uplatnění práva z omylu, tedy aby došlo ke zvýhodnění prodávajícího, který svým jednáním způsobil tuto dvojí poruchu, tak, že by měl od okamžiku plnění čelit toliko nárokům protistrany z titulu vadného plnění. Ostatně úprava práv z vadného plnění principiálně nezohledňuje, zda je právní jednání zakládající smluvní závazek stran stiženo nějakou vadou, či nikoli. I z těchto důvodů Nejvyššímu soudu nezbývá než uzavřít, že obě posuzované úpravy nejsou ve vzájemném vztahu speciality, neboť představují dvojí způsob kontroly, který se v základních parametrech liší.

40. Vyloučení možnosti uplatnění práv z omylu v případě existence práva z vadného plnění nelze dovodit ani z § 1925 o. z. Toto ustanovení upravující vztah práv z vadného plnění k ostatním institutům tak činí zjevně pro případy kolize těchto práv s jinými právy vyplývajícími z vadné realizace smlouvy – typicky ve vztahu k právu na náhradu škody, na vydání bezdůvodného obohacení, ale případně i jiných práv, které mohou v souvislosti s porušením smlouvy spočívajícím ve vadném plnění věřiteli vznikat, a lze se jich domáhat prostřednictvím uplatnění práva z vadného plnění. Neobstojí shora prezentovaný doktrinální názor, že prostřednictvím práv z vadného plnění (odstoupením od smlouvy) lze dosáhnout téhož jako prostřednictvím práv z podstatného omylu (námitkou relativní neplatnosti). Jakkoli se účinky odstoupení od smlouvy i námitky relativní neplatnost do značné míry mohou překrývat (v řadě případů mohou být stejné), nejsou podle současné právní úpravy totožné. Zatímco v případě neplatnosti právního jednání zásadně zanikají všechna práva a povinnosti z příslušného právního jednání vzniklá (resp. k příslušnému právnímu jednání akcesorická), u odstoupení od smlouvy tomu tak není. Podle § 2005 o. z. zůstávají některé práva a povinnosti odstoupením nedotčeny (např. právo na zaplacení smluvní pokuty, či úroku z prodlení, který již dospěl, ale i další práva, která mají podle své povahy i po odstoupení přetrvat). Námitkou relativní neplatnosti lze proto dosáhnout širšího účinku (zániku práv a povinností ze závazku) než prostřednictvím odstoupení od smlouvy a z tohoto důvodu nelze na vztah těchto práv § 1925 o. z. aplikovat.

41. Jak již bylo uvedeno výše, z dikce § 1916 odst. 1 písm. c) o. z. nelze dovozovat, že by toto ustanovení zakládalo právo z vadného plnění výlučně na základě existence ujištění věřitele při uzavírání smlouvy a mohlo by tak vylučovat (jako speciální úprava) možnost věřitele dovolat se neplatnosti uzavřené smlouvy pro podstatný omyl podle § 583 o. z. Nelze v této souvislosti pominout, že inspiračním zdrojem § 1916 odst. 1 o. z. je zřejmě § 923 obecného zákoníku občanského [srov. Šihlán, J. in: Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 891]. I tato norma postihovala situace, kdy dlužník v rozporu se skutečností předstíral, že věc nemá vady (případně přikládal věci vlastnosti, které ve skutečnosti neměla). Uvedené ustanovení je přitom dodnes obsaženo v rakouském občanském zákoníku (dále jen „ABGB"). Třebaže tamější úprava omylu a tzv. práv ze záruky (srov. zejména § 871, 872, 923 ABGB) není zcela totožná s úpravou v občanském zákoníku, nelze odhlížet od toho, že rakouská praxe (převážně) dospěla k závěru, že práva z omylu a práva ze záruky lze uplatňovat alternativně [srov. například Bollenberger, R. in: Koziol, H., Bydlinski, P. a kol. Kurzkommentar zum ABGB. 2. Auflage. 2007, s. 820, Rn. 21, či Riedler, A. in: Schwimman, M., Kodek, G. a kol. ABGB Praxiskommentar. Band 4. LexisNexis 2014, s. 300-301, Rn. 48, a tam citovanou rozhodovací praxi rakouského Nejvyššího soudního dvora (Oberster Gerichtshof – OGH)].

42. Nejvyšší soud si je vědom rozdílné délky lhůt pro uplatnění práv z vadného plnění a práv z

podstatného omylu při uzavírání smlouvy. Zatímco možnost uplatnění námitky relativní neplatnosti u podstatného omylu není (s výjimkou obecné úpravy promlčení) časově omezena, práva z vadného plnění (v tomto případě právo odstoupit od smlouvy) je zapotřebí uplatnit v poměrně krátkých zákonných lhůtách (k tomu srov. § 2112 odst. 1 o. z. ve spojení s § 2111 o. z., též § 2106 odst. 2, 3 ve spojení s § 2107 o. z.). Zákonodárce tak u práv z vadného plnění zjevně cílí na rychlost vypořádání závazků ze smluv, a to včetně případného vypořádání práv z vadného plnění, k němuž by mělo docházet zásadně bez zbytečných průtahů. Sleduje tím i zájem prodávajícího, aby nebyl dlouhodobě vystaven nejistotě o existenci a obsahu práv z uzavřené smlouvy. Tento cíl je zjevný především u práva na odstoupení od smlouvy, které se na rozdíl od ostatních práv z vadného plnění nepromlčuje, nýbrž podle § 2111 o. z. dochází při včasném neoznámení vad k jeho prekluzi. Akcent zákonodárce na rychlost vypořádání práv plynoucích z vadné realizace smlouvy a současně na povahu odstoupení od smlouvy (tj. nástroje zrušujícího smlouvu) jako ultimativního prostředku nápravy, je proto nepochybný. Oproti tomu možnost vznést námitku relativní neplatnosti z důvodu (podstatného) omylu o vlastnostech předmětu koupě i po delší době po uzavření či realizaci smlouvy se s těmito požadavky na rychlé vypořádání závazků z vadně splněné smlouvy neslučuje.

43. Avšak ani odlišná délka lhůt pro uplatnění jednotlivých práv nemůže obstát jako argument v neprospěch obecného vyloučení alternativity uplatnění těchto práv, a to z důvodu již výše popsané odlišnosti účelů obou institutů. Pokud by totiž omyl kupujícího nespočíval ve vlastnostech předmětu plnění, nýbrž v jiné okolnosti rozhodující pro uzavření smlouvy, není pochyb o tom, že při uplatnění námitky relativní neplatnosti smlouvy z tohoto důvodu by věřitel (kupující) nebyl omezen jinou než obecnou promlčecí lhůtou. V takovém případě by také mohlo dojít ke zmaření účelu smlouvy (a jejího rychlého průběhu) bez ohledu na větší časový odstup od fáze její realizace (plnění – ať již řádného či vadného), právě s ohledem na to, že § 583 o. z. je chráněn mýlící se před nepříznivými následky vadným projevem vůle zatížené smlouvy. Omezovat ochranu kupujícího pro jeden konkrétní případ omylu (o vlastnostech předmětu koupě) obecně tím, že se nebude moci dovolat relativní neplatnosti smlouvy, zvlášť za situace, kdy případným odstoupením od smlouvy pro vady předmětu plnění nemůže docílit zcela totožných účinků, Nejvyšší soud nepovažuje za souladné se smyslem a účelem § 583 o. z. Z uvedených důvodů nesvědčí pro nepřipuštění alternativity uplatnění práv též argument o ztrátě možnosti prodávajícího odstranit vady v případě uplatnění námitky relativní neplatnosti smlouvy pro omyl při uzavření smlouvy (takovou možnost by prodávající neměl ani tehdy, pokud by kupující „odhalil“ svůj podstatný omyl a uplatnil námitku relativní neplatnosti smlouvy ještě v době před plněním prodávajícího).

44. Výše uvedené však neznamená, že by uplatnění námitky relativní neplatnosti kupní smlouvy pro uvedení v omyl o rozhodující okolnosti spočívající ve sjednaných vlastnostech předmětu koupě, v případě, kdy kupujícímu již byl předmět koupě poskytnut a kupující mohl namítat jeho vady, mělo být prostředkem obcházení podmínek pro uplatnění práv z vadného plnění. Právní úprava omylu nemůže sloužit jako nástroj vyprázdnění smyslu a účelu lhůt a dalších podmínek stanovených pro uplatnění práv z vadného plnění (jako nástroj pro jejich obcházení), tedy jakýsi „záchranný institut“ pro věřitele v případě včasného a řádného neuplatnění práv z vadného plnění. Z tohoto důvodu je třeba vždy důsledně posuzovat, zda kupujícím uplatněná námitka neplatnosti smlouvy skutečně sleduje legitimní cíl, nebo zda naopak vzhledem k okolnostem, za kterých byla uplatněna, takto kupující nejedná v rozporu s principem poctivosti uvedeným v § 6 o. z., případně zda takové jednání kupujícího představuje zneužití práva podle § 8 o. z. (k principu poctivosti a zneužití práva srov. například rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2019, sp. zn. 26 Cdo 1984/2018, ze dne 23. 3. 2020, sp. zn. 22 Cdo 4490/2018, nebo ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5064/2015). Pokud si je věřitel vědom vadného plnění dlužníka a současně tím i svého podstatného omylu při uzavírání smlouvy, přesto neuplatní práva z vadného plnění, bezdůvodně otálí též s uplatněním práva dovolat se relativní neplatnosti smlouvy a ponechává prodávajícího v přesvědčení, že omyl při uzavření smlouvy pro něj nebyl podstatný a že smlouvu považuje za platnou, lze případně následné námitce

relativní neplatnosti smlouvy nepřiznat právní ochranu, třebaže by byla uplatněna ještě v promlčecí lhůtě. Obdobně mohou hrát roli též další okolnosti svědčící o nepoctivém či zneužívajícím jednání kupujícího (např. půjde-li o snadno a rychle odstranitelné vady plnění, o odstranění vady se prodávající snažil a kupující jej bezdůvodně nepřijal, apod.).

45. Nejvyšší soud tedy uzavírá, že kupující, který byl při uzavření kupní smlouvy uveden prodávajícím v omyl o rozhodující okolnosti spočívající ve sjednaných vlastnostech předmětu koupě a jemuž bylo následně poskytnuto vadné plnění (předmět koupě), může úspěšně namítat relativní neplatnost kupní smlouvy (§ 583 o. z.) bez ohledu na to, zda mu vznikla i práva z vadného plnění. Soud však vždy posoudí, zda okolnosti uplatnění námitky neplatnosti smlouvy nepředstavují zneužití práva (§ 8 o. z.) či porušení principu poctivosti (§ 6 o. z.).

46. V poměrech projednávané věci je ze skutkových zjištění, z nichž vycházel odvolací soud, zřejmé, že žalobkyně s uplatněním práva namítnout relativní neplatnost kupní smlouvy nijak neotálela. Námitku neplatnosti smlouvy (spolu s eventuálním odstoupením od smlouvy) vůči žalované uplatnila dne 18. 11. 2015, tj. krátce poté, co se na základě prohlídky znalce uskutečněné dne 12. 11. 2015 dozvěděla o skutečné délce používání předmětných přístrojů, přičemž tato jejich vada zjevně nebyla odstranitelná. Právní posouzení věci odvolacím soudem je proto v tomto směru správné a dovolání žalované v této části nelze považovat za důvodné.

K otázce šesté

47. Podle § 2993 o. z. plnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Plnily-li obě strany, může každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala; právo druhé strany namítnout vzájemné plnění tím není dotčeno. To platí i v případě, byl-li závazek zrušen.

48. Podle § 2999 o. z. není-li vydání předmětu bezdůvodného obohacení dobře možné, má ochuzený právo na peněžitou náhradu ve výši obvyklé ceny. Bylo-li plněno na základě neplatného nebo zrušeného právního jednání, právo na peněžitou náhradu však nevznikne v rozsahu, v jakém se to příčí účelu pravidla vylučujícího platnost právního jednání (odstavec 1). Plnil-li ochuzený za úplatu, poskytne se náhrada ve výši této úplaty; to neplatí, zakládá-li výše úplaty důvod neplatnosti smlouvy nebo důvod pro zrušení závazku, anebo byla-li výše úplaty takovým důvodem podstatně ovlivněna (odstavec 2). Nelze-li předmět bezdůvodného obohacení vydat proto, že došlo k jeho zkáze, ztrátě nebo zhoršení z příčin, které jdou k tíži ochuzeného, nahradí obohacený nanejvýš tolik, co ušetřil na vlastním majetku (odstavec 3).

49. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi ve vztahu k právní úpravě účinné do 31. 12. 2013 vychází ze závěru, že způsob a rozsah povinnosti účastníků neplatné nebo zrušené smlouvy k vrácení vzájemného plnění upravený v § 457 obč. zák. se uplatní v případě, že na základě oboustranně zavazující smlouvy (typicky smlouvy kupní) si obě strany plnily. Povinnost vydat bezdůvodné obohacení je (v § 458 odst. 1 obč. zák.) založena na principu naturální restituce, tj. na principu navrácení v předešlý stav. Obsah restituční povinnosti je pak vymezen tak, že musí být zásadně vráceno to, co bylo na základě neplatné smlouvy přijato. Pouze tehdy, není-li to dobře možné, musí být poskytnuta peněžitá náhrada jako ekonomická protihodnota toho, co nemůže být vydáno. V případě neplatné kupní smlouvy je tedy domnělý prodávající povinen vrátit kupní cenu a domnělý kupující předmět smlouvy. Pokud byl předmět smlouvy domnělým kupujícím spotřebován, náleží domnělému prodávajícímu peněžitá náhrada (srov. rozsudek ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 31 Cdo 2250/2009, uveřejněný pod číslem 32/2011 Sb. rozh. obč., rozsudky ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 33 Odo 1031/2004, a ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5077/2009, či usnesení ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. 28 Cdo 3391/2009, zmíněné v dovolání).

50. Tyto závěry jsou dovolacím soudem aprobovány též ve vztahu k právní úpravě účinné od 1. 1.

2014, podle níž má ochuzený právo na peněžitou náhradu ve smyslu § 2999 o. z. v případě, že není dobře možné vydat předmět bezdůvodného obohacení. Z ustanovení § 2999 odst. 1 věta první o. z. (stejně jako tomu bylo v případě § 458 odst. 1 obč. zák.) plyne, že zůstává zachována priorita vydání samotného předmětu bezdůvodného obohacení (naturální restituce) i povinnost poskytnout náhradní plnění v penězích, není-li dobře možné vydat přímo předmět bezdůvodného obohacení (např. pokud obohacení spočívalo ve výkonech, došlo ke zničení, spotřebování, zcizení nebo ztrátě předmětu bezdůvodného obohacení), aby byl odčerpáním neoprávněně nabytých hodnot v zásadě obnoven předešlý stav (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1060/2017, a ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. 28 Cdo 3455/2020).

51. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu také platí (ve vztahu k uplatnění práv na vrácení plnění z neplatné smlouvy před soudem v režimu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013), že § 457 obč. zák. upravuje povinnosti účastníků, kteří si navzájem plnili na základě neplatné (nebo zrušené) smlouvy tím způsobem, že požadavek jedné smluvní strany, aby jí bylo druhou smluvní stranou vráceno plnění, jež jí poskytla, může uspět, jen je-li žadatelem navenek deklarována i připravenost vrátit to, co na základě takové smlouvy obdržel od druhé smluvní strany on sám. Ohledně povinnosti vrátit si oboustranně plnění tedy jde o tzv. synallagmatický (vzájemně podmíněný) závazek a v případě žaloby musí být tato vzájemná podmíněnost promítnuta i do znění žalobního petitu a výroku soudního rozhodnutí. Pokud tedy mají být navzájem vrácena nepeněžitá plnění (např. směněné věci) nebo nepeněžité plnění oproti vrácení peněžitého plnění (např. převzatá věc oproti zaplacené kupní ceně), přičemž vrácení nepeněžitého plnění je dobře možné (§ 458 odst. 1 obč. zák.), a žalobce dosud svou povinnost vrátit plnění nesplnil, může žaloba uspět pouze tehdy, je-li žádáno vrácení plnění získaného žalovaným oproti vrácení plnění obdrženého žalobcem. Jsou-li obě plnění peněžitá nebo jde-li o plnění, za něž musí být poskytnuta náhrada v penězích, pak se specifická povaha § 457 obč. zák. projeví i tím, že v soudním řízení lze přiznat pouze vrácení toho, oč peněžité plnění žalobce (peněžitá náhrada) přesahuje peněžité plnění (peněžitou náhradu) poskytnuté mu podle smlouvy žalovaným. Pro takový postup soudu (vzájemné zúčtování) se nevyžaduje (nepředpokládá) návrh žalovaného či jeho projev směřující k „započtení“ (srov. například rozsudek ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 52/2002, uveřejněný pod č. 28/2006 Sb. rozh. obč., nebo rozsudky ze dne 15. 9. 2009, sp. zn. 33 Cdo 2373/2007, ze dne 23. 8. 2011, sp. zn. 28 Cdo 1632/2011, a ze dne 3. 2. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2847/2015).

52. Od tohoto pojetí se právní úprava obsažená v § 2993 o. z. (zčásti) odchyluje, což je patrné nejen z dikce tohoto ustanovení odlišné od § 457 obč. zák., ale též z důvodové zprávy (srov. stranu 1129), z níž se podává, že v případě, kdy „…si strany plní navzájem, pak jsou povinny k vzájemnému plnění; v ustanovení se výslovně nezdůrazňuje, že si strany jsou povinny plnit současně a že každá z nich může plnění odepřít, není-li druhá strana připravena k protiplnění, protože to stanovují už obecná ustanovení závazkového práva (srov. § 1911 o. z. – poznámka Nejvyššího soudu). Navržené ustanovení vychází z pojetí, že kdo plnil druhému bez právního důvodu (sine causa), má právo požadovat vydání toho, co plnil. Nezamýšlí se komplikovat procesní postavení žalobce tím, aby v žalobě sám podmiňoval své právo na vydání poskytnutého plnění žalovaným vlastním protiplněním a formuloval žalobní návrh tak, že mu je ‚žalovaný povinen zaplatit … proti vydání (popřípadě … proti povinnosti)‘, jak vyžaduje současná soudní praxe“. Koncepce § 2993 o. z. vychází z předpokladu, že „při vzájemném plnění z neplatné smlouvy vznikají každé ze stran její majetková práva a je věcí každé strany, zda své právo uplatní …“, a ponechává „ … autonomii každé ze stran, zda bude požadovat, nač má sama právo; to je záležitost spadající výlučně do její sféry a výsostnou záležitostí žalovaného, zda případně vznese námitku povinnosti žalobce k protiplnění“.

53. Synallagmatická povaha závazku vrátit si vzájemně poskytnutá plnění je tedy v § 2993 o. z. zachována k námitce toho, kdo je o vrácení plnění žádán. Oproti předešlé právní úpravě již žalobce nemusí při uplatnění práva na vrácení plnění z neplatné smlouvy v žalobě vyjadřovat vzájemnou

podmíněnost plnění a soud v řízení prověří, zda je žalobou uplatněné právo na vrácení plnění provázáno s restituční povinností žalobce (a zjištěnou vzájemnost vyjádří ve výroku rozhodnutí), pouze k námitce, v níž bude žalovaný tvrdit, že jeho povinnost k plnění má být podmíněna tím, že i jemu bude vráceno plnění, které poskytl žalobci, příp. tím, že mu má být poskytnuta peněžitá náhrada, není-li vrácení plnění dobře možné (§ 2999 o. z.). Pokud však žalovaný takovou námitku uplatní, postupuje soud dále podle dosavadní praxe. Shledá-li žalovaným uplatněnou námitku vzájemného plnění opodstatněnou, promítne tuto skutečnost (bude-li shledán důvodným též žalobou uplatněný nárok žalobce) do výroku rozhodnutí, aniž by musel žalobce v tomto směru jakkoliv upravovat žalobní petit. Tam, kde půjde o vrácení vzájemných nepeněžitých plnění či o vrácení nepeněžitého plnění oproti vrácení peněžitého plnění, přičemž vrácení nepeněžitých plnění bude dobře možné, vyjádří soud ve výroku rozhodnutí i nadále vzájemnost plnění tak, že povinnost žalovaného k vydání bezdůvodného obohacení naváže na povinnost žalobce vrátit to, co získal (např. „žalovaný je povinen zaplatit žalobci … oproti vydání … žalovanému“). Tam, kde si strany mají navzájem vracet peněžitá plnění nebo peněžitou náhradu ve smyslu § 2999 o. z., přizná soud žalobci pouze nárok na vrácení částky, o kterou peněžité plnění poskytnuté žalobcem žalovanému (peněžitá náhrada) přesahuje peněžité plnění (peněžitou náhradu) poskytnuté žalovaným žalobci [srov. obdobně Petrov, J. in: Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1919-1921, dále též Bílková, J.: Bezdůvodné obohacení v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 293-294, nebo Eliáš, J., Adamová, H., Brim, L. in: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081). Systém ASPI, Wolters Kluwer, komentář k § 2993].

54. Pro úplnost se sluší dodat, že i nadále je aplikovatelný též závěr Nejvyššího soudu uvedený v usnesení ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2924/2013, podle nějž je oprávněným k podání exekučního návrhu na základě titulu ukládajícího povinnost synallagmatického plnění pouze žalobce. Není však vyloučeno, aby žalovaný získal vlastní exekuční titul, na jehož základě se může po žalobci domoci toho, co mu sám plnil (oproti vrácení plnění jemu poskytnutého žalobcem), pokud v řízení (vedle) námitky vzájemného plnění vznese též vzájemný návrh.

55. V projednávané věci odvolací soud postupoval v rozporu s výše uvedenými závěry, pokud i přes žalovanou vznesenou námitku vzájemného plnění (nejen ve vztahu k přístrojům, které žalobkyně smlouvou získala, ale též ve vztahu k dalšímu získanému doplňkovému vybavení, které bylo žalobkyní již spotřebováno), a přestože vycházel ze závěru o neplatnosti celé kupní smlouvy (neplatnosti celé kupní smlouvy se dovolávala i žalobkyně), odmítl zohlednit ve výši nároku žalobkyně na vrácení zaplacené části kupní ceny žalovanou tvrzenou námitku o povinnosti žalobkyně k zaplacení peněžité náhrady za doplňkové vybavení, které žalobkyně získala na základě neplatné kupní smlouvy a následně spotřebovala. V tomto směru postrádá opodstatnění argumentace odvolacího soudu, že cena doplňkového vybavení byla sjednána v kupní smlouvě nad rámec kupní ceny přístrojů, která činila 2 784 500 Kč, a že žalobkyně zaplatila jen 2 600 000 Kč. Též v případě doplňkového vybavení totiž šlo o plnění poskytnuté žalobkyni žalovanou podle neplatné kupní smlouvy, jehož vrácení (resp. finanční náhradu za ně ve smyslu § 2999 o. z.) mohla žalovaná při zjištěné neplatnosti celé kupní smlouvy požadovat podle § 2993 o. z. bez ohledu na to, v jaké výši jí byla uhrazena kupní cena (tj. zda žalobkyní zaplacená část kupní ceny postačovala i na úhradu doplňkového vybavení). Žalobkyně navíc v řízení netvrdila, že by žalované zaplatila jakoukoliv jinou částku nad rámec 2 600 000 Kč uhrazených na kupní cenu (zahrnující nejen kupní cenu přístrojů, ale též doplňkového vybavení). Právní posouzení věci odvolacím soudem proto není v této části správné a dovolání žalované je důvodné.

56. Vzhledem k přípustnosti dovolání Nejvyšší soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. zkoumal, zda nebylo řízení postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., resp. jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci,

a to v rozsahu, v jakém bylo dovolání shledáno přípustným, tj. v rozsahu, v němž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku o žalobě (v rozsahu, v jakém byl rozsudkem odvolacího soudu potvrzen vyhovující výrok rozsudku soudu prvního stupně o vzájemné žalobě, napadené rozhodnutí dovolacímu přezkumu nepodléhá, jak bylo uvedeno výše, neboť dovolání podala pouze žalovaná).

57. Nejvyšší soud neshledává důvodnou námitku nepřezkoumatelnosti napadeného rozhodnutí, neboť závěry odvolacího soudu o tom, z jakého důvodu (stejně jako soud prvního stupně) posoudil omyl žalobkyně jako podstatný, jsou v dostatečné míře uvedeny v bodě 18 odůvodnění napadeného rozhodnutí. Žalovaná dále namítá procesní vady při hodnocení důkazů, přičemž nesouhlasí s tím, jak soudy hodnotily výslechy svědků a výpovědi jednatelů účastnic, a též v tomto směru vytýká odvolacímu soudu nedostatečné odůvodnění jeho rozhodnutí. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovým stavem věci, jak jej zjistil soud prvního stupně, zopakoval důkaz kupní smlouvou, z něj učinil konkrétní zjištění a vysvětlil, že k rozhodujícím skutkovým zjištěním bylo možné dojít (již) na základě provedených listinných důkazů. Soud prvního stupně přitom při hodnocení obsahu smluvního ujednání také posuzoval zejména obsah smlouvy a emailové komunikace mezi účastnicemi a jejich časovou souslednost, která pro něj byla důležitá i při posouzení věrohodnosti výpovědi svědka J. S. Z ní (stejně jako z výpovědi jednatelky žalované) také zčásti vycházel (srov. bod 4 odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně). Není tedy pravdivé tvrzení žalované v dovolání, že soud prvního stupně své rozhodnutí opřel výhradně o výpovědi manželů N. (jednatele žalobkyně a jeho manželky) a výpověď tehdejší jednatelky žalované nehodnotil vůbec. Ostatně žalovaná v dovolání ani netvrdí, v čem konkrétně by měly spočívat rozpory mezi provedenými důkazy, které měl podle ní odvolací soud vypořádat. Samotná polemika žalované se správností hodnocení důkazů, jak jej provedly soudy nižších stupňů, neznamená existenci procesních vad, přičemž přezkum správnosti hodnocení důkazů Nejvyššímu soudu v dovolacím řízení zásadně nepřísluší. Nejvyšší soud proto nemá za důvodnou námitku procesních vad, kterými podle žalované mělo být porušeno její právo na „soudní ochranu a princip rovnosti účastníků“.

58. Odvolací soud však řízení zatížil vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, pokud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, kterým bylo vyhověno žalobě, byť výrok rozsudku soudu prvního stupně nevyjadřoval vzájemnou povinnost žalobkyně k vydání přístrojů a zařízení, které od žalované získala podle neplatné kupní smlouvy (a nezohlednil ani peněžitou náhradu za spotřebované doplňkové vybavení, jak bylo uvedeno výše). Ačkoliv soud prvního stupně v odůvodnění rozsudku uvedl, že žalovaná je povinna vrátit žalobkyni z titulu neplatné kupní smlouvy částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím, „a to oproti vydání přístrojů, které má nyní ve své dispozici“, ve výroku I rozsudku žalované uložil povinnost zaplatit žalobkyni částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím bez dalšího „do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku“ a nevázal tak povinnost žalované na splnění vzájemné povinnosti žalobkyně k vydání přístrojů a zařízení získaných žalobkyní podle kupní smlouvy. Skutečnost, že ve výroku II naopak zavázal žalobkyni k vydání kupní smlouvou získaných přístrojů a zařízení (a dalšího přístroje, který nebyl předmětem kupní smlouvy, ale měla jej žalobkyně v držení), bez dalšího též „do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku“, není vyjádřením vzájemnosti protiplnění (jak se zřejmě mylně domníval soud prvního stupně), neboť tímto výrokem bylo pouze rozhodnuto o vyhovění vzájemné žalobě žalované. Výrok I, jak byl formulován, znamenal exekuční titul pro žalobkyni jako oprávněnou (stejně jako výrok II znamenal exekuční titul pro žalovanou), a podle jeho znění by žalobkyně nemusela při výkonu rozhodnutí prokazovat připravenost cokoliv žalované (povinné) vydat, neboť povinnost vzájemného plnění takto formulovaným výrokem nebyla stanovena. Odvolací soud přitom zjevně měl (nesprávně) za to, že „soud prvního stupně výrokem I uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím, a to oproti vydání přístrojů v dispozici žalobkyně přesně ve výroku specifikovaných, ve lhůtě tří dnů od právní moci rozsudku“, a výše uvedené pochybení soudu prvního stupně nenapravil.

59. Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a podmínky pro jeho změnu dány nejsou, Nejvyšší soud bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) rozsudek odvolacího soudu zrušil v rozsahu části jeho výroku II, kterou byl potvrzen vyhovující výrok I rozsudku soudu prvního stupně a v závislých výrocích o nákladech řízení (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně. Nejvyšší soud proto podle § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. zrušil v uvedeném rozsahu též rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Důvody pro postup podle § 243e odst. 3 o. s. ř. (pro přikázání věci jinému samosoudci, které navrhovala žalovaná) dovolací soud neshledal, neboť v řízení nedošlo k takovým procesním vadám, jež by odůvodňovaly mimořádný zásah do práva na zákonného soudce. Nejde též o situaci, v níž by soudy nižších stupňů nedodržely závazný právní názor Nejvyššího soudu.

60. Právní názor dovolacího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem, ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).